

ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล*

FACTORS PREDICTING RESILIENCE IN NURSING STUDENTS*

โสภิน แสงอ่อน, RN, Ph.D. (Sopin Sangon, R.N., Ph.D.)**

พัชรินทร์ นินทจันทร์, RN, Ph.D. (Patcharin Nintachan, R.N., Ph.D.)***

จุฑาทิพย์ กิ่งแก้ว, พย.บ., วท.ม. (Jutathip Kingkaew, BNS., MSC.)****

Abstract

Objective: The purpose of this predictive correlational research was to examine the predictive power of negative life events, family atmosphere, and relationship with friends on resilience in undergraduate nursing students.

Methods: The participants consisted of 748 undergraduate nursing students from one university in Bangkok. The purposive sampling was used to recruit the participants. Data were collected using the following five questionnaires: 1) the Demographic Data Questionnaire, 2) The Resilience Inventory, 3) The Negative Event Scale, 4) The Family Atmosphere Questionnaire, and 5) The Peer Relationship Questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, Spearman's rank correlation, and stepwise multiple regression.

Results: 1) Negative life events was

negatively and significantly related to resilience in undergraduate nursing students ($r_s = -.263$, $p < .01$) and family atmosphere and relationship with friends were positively and significantly related to resilience in undergraduate nursing students ($r_s = .543$, $p < .01$; $r_s = .326$, $p < .01$, respectively). 2) All 3 factors (negative life events, family atmosphere and relationship with friends) could jointly explain 34.60 % of the variance of resilience in undergraduate nursing students ($F = 130.953$, $df = 3, 744$, $p < .001$), and each factors significantly predicted resilience in undergraduate nursing students as follows: family atmosphere ($\beta = .493$, $p < .001$), relationship with friends ($\beta = .126$, $p < .001$), and negative life events ($\beta = -.114$, $p < .001$).

*การศึกษาครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากโครงการพัฒนาศักยภาพประชากรไทย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

**Corresponding author, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล E-mail: Sopin.san@mahidol.ac.th

***รองศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

****อาจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

Conclusion: The study findings provided important information to develop resilience enhancing program for undergraduate nursing students.

Keywords: Nursing students, Resilience, Negative events, Family atmosphere, Relationship with friends

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การวิจัยแบบศึกษาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (predictive correlational design) นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสามารถของเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (negative events) บรรยากาศในครอบครัวและสัมพันธภาพกับเพื่อนในการร่วมกันทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี

วิธีการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งหมด 748 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 5 ส่วน ได้แก่ 1)แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2)แบบประเมินความแข็งแกร่งในชีวิต 3) แบบประเมินเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ 4)แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว และ 5) แบบสอบถามสัมพันธภาพกับเพื่อน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย สถิติความสัมพันธ์อันดับของสเปียร์แมน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการศึกษา: 1) เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = -.263, p < .01$) และบรรยากาศในครอบครัวและสัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = .543, p < .01$; $r_s = .326, p < .01$, ตามลำดับ) และ 2) ปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย (เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธภาพกับเพื่อน) สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีได้ร้อยละ 34.60 ($F = 130.953, df = 3, 744, p < .001$) โดยปัจจัยแต่ละปัจจัยมีอิทธิพลต่อความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ บรรยากาศในครอบครัว ($\beta = .493, p < .001$) สัมพันธภาพกับเพื่อน ($\beta = .126, p < .001$) และ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ ($\beta = -.114, p < .001$)

สรุป: ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ให้ข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตให้แก่ นักศึกษาพยาบาลได้

คำสำคัญ: นักศึกษาพยาบาล ความแข็งแกร่งในชีวิต เหตุการณ์สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อน

ความสำคัญของปัญหา

นักศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรีเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีความเครียดจากการเรียนสูงกว่านักศึกษาสาขาอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัย (Chow et al., 2018; Reeve, Shumaker, Yearwood, Crowell, & Riley, 2013) เนื่องจากการศึกษาสาขาวิชา

พยาบาลศาสตร์ เป็นการศึกษาทางด้านสุขภาพของบุคคลที่มีการเรียน การสอนทั้งภาคทฤษฎีในห้องเรียนและการฝึกปฏิบัติในคลินิก ซึ่งพบว่าการฝึกปฏิบัติในคลินิกเป็นแหล่งความเครียดหลักที่สำคัญของนักศึกษาพยาบาล เนื่องจากนักศึกษาพยาบาลต้องฝึกปฏิบัติโดยตรงกับผู้ป่วยและใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลผู้ป่วย และปัญหาของผู้ป่วย การที่ต้องดูแลผู้ป่วยใกล้เสียชีวิต ต้องปรับตัวกับการสร้างสัมพันธภาพกับอาจารย์ผู้สอนทางคลินิกและเจ้าหน้าที่พยาบาล ต้องเผชิญความเครียดจากการขาดความรู้ ความไม่มั่นใจกับทักษะทางคลินิกของตน ความกลัวการล้มเหลว และการที่ต้องบริหารจัดการเวลา จะเห็นได้ว่าถึงแม้ว่านักศึกษายังมิได้มีความรับผิดชอบเท่าเทียมกับพยาบาลประจำการ แต่นักศึกษาต้องมีการปรับตัวกับรูปแบบใหม่ของชีวิต ต้องรับผิดชอบทั้งการเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ภาระงานจากการเรียนที่มีมาก การสอบ การขาดการสนับสนุนอย่างเพียงพอ ความซับซ้อนของการจัดการศึกษาพยาบาล เหล่านี้อาจนำไปสู่การมีความเครียดสูงในนักศึกษาพยาบาล (มณฑาลิมทองกุล และสุภาพ อารีเอื้อ, 2552; Cestari, Barbosa, Florêncio, Pessoa, & Moreira, 2017; Reyes, Andrusyszyn, Iwasiw, Forchuk, & Babenko-Mould, 2015a, 2015b; Wolf, Stidham, & Ross, 2015)

ความแข็งแกร่งในชีวิต “เป็นความสามารถหรือศักยภาพของบุคคลในการยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางสถานการณ์อันเลวร้ายในชีวิต หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิต พร้อมทั้งสามารถฟื้นตัวและนำพาชีวิตของตนให้ผ่านพ้นจากการได้รับผลกระทบที่เกิดจาก

สถานการณ์นั้นได้ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้เติบโตขึ้น เข้าใจชีวิตมากขึ้น และเข้มแข็งขึ้น” (พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภนิ แสงอ่อน, จริยา วิทยะศุภร, นพวรรณ เปี้ยเชื้อ, ทศนา ทวีคุณ, และพิศสมัย อรทัย, 2552, หน้า 5; พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภนิ แสงอ่อน, และทศนา ทวีคุณ, 2555, หน้า 20, Grotberg, 1999)

นักศึกษาพยาบาลเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความเครียดและสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่หลากหลาย ตลอดระยะเวลาการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานพยาบาล ความแข็งแกร่งในชีวิตจึงเป็นศักยภาพที่จำเป็นและสำคัญที่นักศึกษาพยาบาลควรได้รับการพัฒนาเพื่อใช้เป็นเกราะป้องกันผลกระทบเชิงลบของความเครียดและสามารถปรับตัวเพื่อเอาชนะและผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ไปให้ได้ เพื่อการพัฒนาตนเองในเชิงวิชาชีพ (Reyes et al., 2015a)

มีงานวิจัยที่สนับสนุนถึงความสำคัญของความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล ซึ่งพบว่าความแข็งแกร่งในชีวิตมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความพึงพอใจในชีวิต (Chow et al., 2018) สุขภาพจิต (พัชรินทร์ นินทจันทร์, พิศสมัย อรทัย, และพุดสุข เจนพานิชย์ วิสุทธิพันธ์, 2557) ความเครียด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (พัชรินทร์ นินทจันทร์, ทศนา ทวีคุณ, จริยา วิทยะศุภร, และพิศสมัย อรทัย, 2554) ประสิทธิภาพการเรียนรู้ การสำเร็จจากหลักสูตร (Beauvais, Stewart, DeNisco, & Beauvais, 2014; Taylor & Reyes 2012) และการปฏิบัติเชิงวิชาชีพในระยะยาวในนักศึกษาพยาบาล (Stephens, 2013) อย่างไรก็ตามจากการทบทวนงานวิจัยกลับพบว่านักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีมีความแข็งแกร่งในชีวิตอยู่ในระดับ

ค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554; พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และจรรยา วิทยะศุภร, 2556; Chow et al., 2018; Mathad, Pradhan, & Rajesh, 2017; Smith & Yang, 2017) แต่ในบางการศึกษาที่พบว่า นักศึกษาพยาบาลมีความแข็งแรงในชีวิตในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556) และมีการศึกษาที่พบว่านักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีมีการรับรู้ความแข็งแรงในชีวิตต่ำกว่านักศึกษาพยาบาลระดับบัณฑิตศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Chow et al., 2018) จะเห็นได้ว่าผลการศึกษาเกี่ยวกับระดับความแข็งแรงในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลยังไม่สอดคล้องกัน

จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแรงในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลและวัยรุ่นกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง (นักศึกษามหาวิทยาลัย นักศึกษาแพทย์ และวัยรุ่น) ได้แก่ **เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ** (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557; พัชรินทร์ นินทจันทร์, วาริรัตน์ ถาน้อย, โสภณ แสงอ่อน, มาณวิภา พัฒนมาศ, และช่อทิพย์ อินทรักษา, 2560; Peng et al., 2012; Smith & Yang, 2017; Thanoi, Phanchaoenworakul, Thompson, Panitrat, & Nityasuddhi, 2010) **บรรยากาศในครอบครัว** (นฤมล สมรรคเสวี, กนกพร เรื่องเพิ่มพูล, โสภณ แสงอ่อน, และพัชรินทร์ นินทจันทร์, 2558; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557; มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัชรินทร์ นินทจันทร์, และโสภณ แสงอ่อน, 2558; Diasa & Cadimeb, 2017) **สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน**

(มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558; Diasa & Cadimeb, 2017; van Harmelen et al., 2017; Zhao, Guo, Suhonen, & Leino-Kilpi, 2016) **การมีสติ, การมีความคิดทางลบ ความมั่นคงทางจิต (mental capacity) การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น (empathy) (Mathad et al., 2017) และการมีเครือข่ายทางสังคม (social networking) (Sigalit & Sivia, 2017) จะเห็นได้ว่าการศึกษาปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความแข็งแรงในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล ยังมีค่อนข้างจำกัด การศึกษาที่พบในประเทศและต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาเชิงความสัมพันธ์ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556; Sigalit & Sivia, 2017) และเป็นการศึกษาแยกแต่ละปัจจัย การศึกษาปัจจัยที่ร่วมกันทำนายความแข็งแรงในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลมีค่อนข้างจำกัด ดังนั้นการศึกษปัจจัยทำนายความแข็งแรงในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ จะนำไปสู่การพัฒนาความแข็งแรงในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล อันจะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลสามารถปรับตัวกับความเครียดและความท้าทายจากการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ**

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (negative events) บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน กับความแข็งแรงในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี

2. เพื่อศึกษาความสามารถของเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนในการร่วมกันทำนาย

ความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความแข็งแกร่งในชีวิต ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลและวัยรุ่นกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ในนักศึกษามหาวิทยาลัย นักศึกษาแพทย์ และวัยรุ่น ซึ่งความแข็งแกร่งในชีวิต “เป็นความสามารถหรือศักยภาพของบุคคลในการยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ท่ามกลางสถานการณ์อันเลวร้ายในชีวิต หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิต พร้อมทั้งสามารถฟื้นตัวและนำพาชีวิตของตนให้ผ่านพ้นจากการได้รับผลกระทบที่เกิดจากสถานการณ์นั้นได้ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น เกิดการเรียนรู้ เติบโตขึ้น เข้าใจชีวิตมากขึ้น และเข้มแข็งขึ้น” (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2552, หน้า 5; พัทชรินทร์ นินทจันทร์และคณะ, 2555, หน้า 20, Grotberg, 1999) ซึ่งตามแนวคิดของกรอทเบอร์ก ความแข็งแกร่งในชีวิตประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ ‘I have’ (ฉันมี...) เป็นแหล่งสนับสนุนภายนอกที่ส่งเสริมให้มีความแข็งแกร่งในชีวิต เช่น มีคนในครอบครัวที่ไว้ใจได้และให้ความรัก มีคนที่พร้อมให้กำลังใจและสนับสนุน เป็นต้น ‘I am’ (ฉันเป็นคนที่เป็น...) เป็นความเข้มแข็งภายในของแต่ละบุคคล เช่น เป็นคนที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นคนที่พร้อมจะยอมรับและยกย่องผู้อื่น เป็นต้น และ ‘I can’ (ฉันสามารถที่จะ...) เป็นปัจจัยด้านทักษะในการจัดการกับปัญหาและ

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล เช่น รู้จักกาลเทศะ รู้จักขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นในเวลาที่เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งกรอทเบอร์กเชื่อว่าแต่ละบุคคลจะนำ 3 องค์ประกอบหลักนี้มาใช้ในการจัดการกับปัญหาในชีวิต (พัชรินทร์ นินทจันทร์, 2558, หน้า 15-16; Grotberg, 1999) การที่นักศึกษาพยาบาลจะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงหรือต่ำเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตและน่าจะมีอิทธิพลกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลได้แก่ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน โดยมีรายละเอียดดังนี้

เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจเป็นการรับรู้ของนักศึกษาว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตก่อให้เกิดความรู้สึกยุ่งยากใจมากน้อยเพียงใด ซึ่งนักศึกษพยาบาลเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ที่หลากหลาย ทั้งจากการเรียนและการใช้ชีวิตที่นักศึกษาต้องปรับตัวเพื่อเอาชนะและผ่านพ้นให้ได้ในการพัฒนาตนเองในเชิงวิชาชีพ ซึ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น เหตุการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเพื่อน คู่รัก การเงิน วิชาเรียน ครู/อาจารย์ บิดามารดา นักเรียนอื่น ญาติพี่น้อง สุขภาพ ข้อจำกัดในการเรียนและความสนใจในวิชาเรียน เป็นต้น เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจเป็นปัจจัยสำคัญที่พบว่า มีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ นักศึกษาพยาบาลที่มองว่าเหตุการณ์ที่นักศึกษาประสบสร้างความยุ่งยากใจมากมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556; พัทชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557;

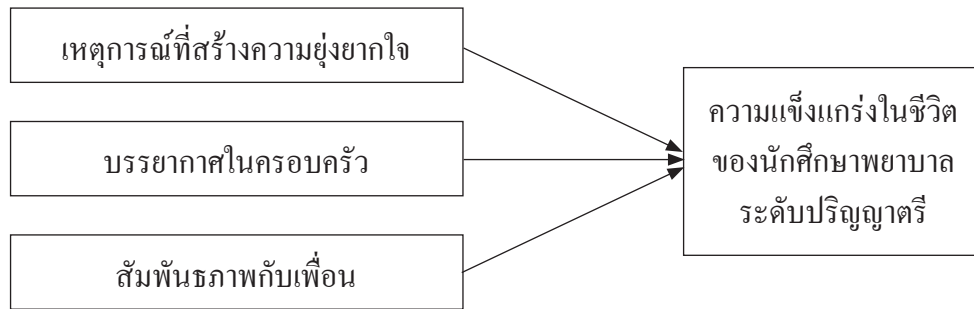
พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560; Peng et al., 2012; Smith & Yang, 2017; Thanoi et al., 2010) รวมทั้งมีการศึกษาที่พบว่าเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีอิทธิพลต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557) และในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560)

บรรยากาศในครอบครัว เป็นสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว การแก้ปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว และความสำเร็จในหน้าที่การงานของสมาชิกในครอบครัว (จริยกุลตรีสุวรรณ, 2542; มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558) ซึ่งครอบครัวเป็นแหล่งสนับสนุนที่สำคัญของนักศึกษาพยาบาลที่จะช่วยให้นักศึกษามีความมั่นใจในตนเอง อันจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557) จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า บรรยากาศในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (นฤมล สมรรคเสวี และคณะ, 2558; พุชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554, 2557) และในวัยรุ่น (มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558; Diasa & Cadimeb, 2017) นั่นคือนักศึกษาพยาบาลที่มีบรรยากาศในครอบครัวดีมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง อีกทั้งยังพบว่า บรรยากาศในครอบครัวมีอิทธิพลทางบวกต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และ

คณะ, 2554, 2557)

สัมพันธภาพกับเพื่อน เป็นการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับความสัมพันธ์และพฤติกรรมของเพื่อนที่แสดงต่อกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่น มีความสุขเมื่อได้ให้ความช่วยเหลือเพื่อน การสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการ การรู้จักให้เกียรติและเคารพสิทธิของเพื่อน การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน เป็นต้น (ทวิภาจัญญ์ ไชยแก้ว, 2554, หน้า 5) ดังนั้นการมีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีจะช่วยให้นักศึกษาพยาบาลสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาล ซึ่งมีงานวิจัยที่พบว่าสัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (Zhao et al., 2016) ในนักศึกษาแพทย์ (Zhao et al., 2016) และในวัยรุ่น (มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558; Diasa & Cadimeb, 2017; van Harmelen et al., 2017) นั่นคือนักศึกษาที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีมีแนวโน้มที่จะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง อีกทั้งยังพบว่า สัมพันธภาพกับเพื่อนเป็นปัจจัยทำนายที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น (van Harmelen et al., 2017)

ดังนั้นเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจบรรยากาศในครอบครัวและสัมพันธภาพกับเพื่อนจึงน่าจะสามารถร่วมกันทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลได้ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนสามารถร่วมกันทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบศึกษาความสัมพันธ์เชิงทำนาย (predictive correlational design) ตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ นักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ชั้นปีที่ 1-4 เก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม 2559 จำนวนทั้งหมด 748 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเกณฑ์คัดเข้า คือ สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้และยินดีเข้าร่วมงานวิจัย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้หลักการ Power analysis ของโคเฮน (Cohen, 1988) โดยใช้โปรแกรม G* Power (Faul, Erdfelder, Buchner, & Lang, 2009) จากการทบทวนวรรณกรรมพบค่าความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์สร้างความยุ่งยากใจกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษามหาวิทยาลัยเท่ากับ -.284 (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556)

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศในครอบครัวกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลเท่ากับ .02 (นฤมล สมรรคเสวี และคณะ, 2558) และค่าความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลเท่ากับ .027 (นฤมล สมรรคเสวี และคณะ, 2558) ผู้วิจัยจึงกำหนดค่า effect size เป็นขนาดเล็ก ตามการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย multiple regression = .02 ค่าอัลฟาเท่ากับ .01 power เท่ากับ .90 จำนวนตัวแปรอิสระเท่ากับ 3 ตัว ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 748 คน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1: แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล สร้างโดยทีมผู้วิจัย ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ น้ำหนัก ส่วนสูง ชั้นปีที่ศึกษา ศาสนา ผลการเรียน ค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากผู้ปกครอง ความเพียงพอของเงินที่ได้รับ ทุนการศึกษา สถานภาพสมรสของบิดามารดาและบรรยากาศในครอบครัว

ส่วนที่ 2: แบบสอบถามความแข็งแกร่งในชีวิต (the resilience inventory) พัฒนาจากแนวคิดความแข็งแกร่งในชีวิต (resilience) ของ

Edith Henderson Grotberg (1996; 1999) โดยพัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภินิ แสงอ่อน, และทัศนาว ทวีคุณ (2553) ซึ่งมี 3 องค์ประกอบหลักคือ 'I have' 'I am' และ 'I can' โดยที่ I have (ฉันมี.....) เป็นแหล่งสนับสนุนภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งในชีวิต I am (ฉันเป็นคนที่.....) เป็นความเข้มแข็งภายในของแต่ละบุคคลและ I can (ฉันสามารถที่จะ....) เป็นปัจจัยด้านทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล แบบสอบถามนี้มีข้อความรวมทั้งสิ้น 28 ข้อ เป็นข้อความเกี่ยวกับ 'I have' จำนวน 9 ข้อ 'I am' จำนวน 10 ข้อ และ 'I can' จำนวน 9 ข้อ โดยที่แต่ละข้อมีคำตอบให้เลือกเพื่อแสดงระดับความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย 5 ระดับ จาก 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด จนถึง 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตคือ คะแนนรวมจาก 28 ข้อ แปลผลโดยการรวมคะแนนของข้อความทั้ง 28 ข้อ โดยคะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 28-140 คะแนนมากแสดงว่ามีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง แบบประเมินนี้ทดสอบความเชื่อมั่นโดย Cronbach's alpha coefficient ในนักศึกษาพยาบาลมีค่าอยู่ระหว่าง .83 - .88 (นฤมล สมรรคเสวี และโสภินิ แสงอ่อน, 2558; พัทชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554) ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

ส่วนที่ 3: แบบสอบถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ (the negative event scale) ซึ่งพิทักษ์พล บุญยามาลิก (Boonyamalik, 2005) ดัดแปลงจาก The Negative Event Scale ที่สร้างโดย Maybery ในปีค.ศ.2003 โดยแปลเป็นภาษาไทยและปรับเปลี่ยนข้อความให้เหมาะสม

กับบริบทของวัยรุ่นไทย โดยใช้วิธีการแปลย้อนกลับ (back translation) มีจำนวน 42 ข้อ แต่ละข้อความเป็นการสอบถามเกี่ยวกับความรู้สึกยุ่งยากใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักศึกษา ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมา ได้แก่ เหตุการณ์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเพื่อน คู่รัก การเงิน วิชาเรียน ครู/อาจารย์ บิดามารดา นักเรียนอื่น ญาติพี่น้อง สุขภาพ ข้อจำกัดในการเรียนและความสนใจในวิชาเรียน โดยใช้มาตรวัดแบบ Likert scale 6 ระดับ ตั้งแต่ 0-5 โดย 0 หมายถึง เหตุการณ์ไม่เกิดขึ้น 1 หมายถึง เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นแต่ไม่มีความยุ่งยากใจ ไปจนถึง 5 หมายถึง เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นและมีความยุ่งยากใจมากที่สุด แปลผลโดยการรวมคะแนนทั้ง 42 ข้อ คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 0-210 คะแนนของเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมาก หมายถึง เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นและสร้างความยุ่งยากใจระดับสูง แบบสอบถามเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจนี้มีค่าความตรงอยู่ในระดับสูง (CVI= 1.00) (Thanoi et al., 2010) และจากการหาความเชื่อมั่นโดย Cronbach's alpha coefficient ของแบบสอบถามนี้ในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลและกลุ่มวัยรุ่นมีค่าระหว่าง .91 - .96 (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560; Boonyamalik, 2005; Thanoi et al., 2010; Vongsirimas, Sitthimongkol, Beeber, Wiratchai, & Sangon, 2009) ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94

ส่วนที่ 4: แบบสอบถามบรรยากาศในครอบครัว พัฒนาโดย จริยกุล ศรีสุวรรณ (2542) มีข้อความจำนวน 23 ข้อ ประเมินเกี่ยวกับบรรยากาศในครอบครัว 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวจำนวน 9 ข้อ

ได้แก่ ข้อ 1, 6, 10, 14, 17, 19, 21, 22, และข้อ 23
 2) ด้านการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2, 7, 11, 15, 18, และข้อ 20
 3) ด้านแก้ปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกในครอบครัว จำนวน 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 3, 4, 8, 12, และข้อ 16
 4) ด้านความสำเร็จในหน้าที่การงานของสมาชิกในครอบครัว จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อ 5, 9, และข้อ 13
 ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-5 คะแนน โดยคำถามด้านบวกให้คะแนน 5 หมายถึง จริงมากที่สุด ถึง 1 หมายถึง ไม่จริง และคำถามด้านลบให้คะแนน 1 หมายถึง จริงมากที่สุด ถึง 5 หมายถึง ไม่จริง โดยข้อคำถามด้านบวกได้แก่ ข้อ 1-19 และข้อคำถามด้านลบได้แก่ข้อ 20 - 23

การแปลผลบรรยาภาสในครอบครัว โดยรวมคะแนนจากข้อคำถามจำนวน 23 ข้อ แล้วนำมาหารจำนวนข้อทั้งหมด 23 ข้อ คะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 1.00 - 5.00 คะแนน คะแนนสูงหมายถึง มีบรรยาภาสในครอบครัวดี และสามารถแปลผลโดยมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 1.00 - 2.33 หมายถึง บรรยาภาสในครอบครัวไม่ดี

คะแนนระหว่าง 2.34 - 3.67 หมายถึง บรรยาภาสในครอบครัวปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.68 - 5.00 หมายถึง บรรยาภาสในครอบครัวดี

ค่า Cronbach's alpha coefficient ของแบบสอบถามนี้ในกลุ่มนักศึกษาพยาบาลและกลุ่มวัยรุ่นมีค่า .89 (มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558) ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

ส่วนที่ 5: แบบสอบถามสัมพันธภาพกับ

เพื่อน พัฒนาโดย จริยกุล ตรีสุวรรณ (2542) มีข้อคำถามจำนวน 23 ข้อ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) การให้การช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือได้แก่ ข้อ 1 และข้อ 7 2) การรู้จักการให้และการรับได้แก่ ข้อ 2, 8, 13 และ ข้อ 18 3) การเคารพในสิทธิของผู้อื่นได้แก่ ข้อ 3, 9, 14 และ ข้อ 19 4) การสนใจในความรู้สึกของเพื่อน ได้แก่ ข้อ 4, 10, 15, 20 และ ข้อ 22 5) การยอมรับความแตกต่างระหว่างเพื่อนได้แก่ ข้อ 5, 11, 15, 16 และ ข้อ 23 และ 6) การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ได้แก่ ข้อ 6, 12 และ ข้อ 17
 ลักษณะคำตอบเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1-5 คะแนน โดยคำถามด้านบวกให้คะแนน 5 หมายถึง มากที่สุด ถึง 1 หมายถึง น้อยที่สุด และคำถามด้านลบให้คะแนน 1 หมายถึง มากที่สุด ถึง 5 หมายถึง น้อยที่สุด โดยข้อคำถามด้านบวกมีจำนวน 12 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1-5, 7-9, 11-12, และ 16-17 และข้อคำถามด้านลบมีจำนวน 11 ข้อ ได้แก่ข้อ 6, 10, 13-15, และ 18-23

การแปลผลสัมพันธภาพกับเพื่อน โดยรวมคะแนนจากข้อคำถามจำนวน 23 ข้อ แล้วนำมาหารจำนวนข้อทั้งหมด 23 ข้อ คะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 1.00 - 5.00 คะแนน คะแนนสูงหมายถึง มีสัมพันธภาพกับเพื่อนดี และสามารถแปลผลโดยมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนระหว่าง 1.00 - 2.33 หมายถึง สัมพันธภาพกับเพื่อนไม่ดี

คะแนนระหว่าง 2.34 - 3.67 หมายถึง สัมพันธภาพกับเพื่อนปานกลาง

คะแนนระหว่าง 3.68 - 5.00 หมายถึง สัมพันธภาพกับเพื่อนดี

ค่า Cronbach's alpha coefficient ของแบบสอบถามนี้ในกลุ่มวัยรุ่นมีค่า .84 (มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558) ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .88

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เลขที่ 2559/57 และได้รับอนุญาตจากผู้บริหารสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่จะดำเนินการศึกษาก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล นักศึกษาได้รับการชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัยได้แก่ วัตถุประสงค์ของการวิจัย การดำเนินการวิจัย และสิทธิของการเข้าร่วมการวิจัยโดยการเข้าร่วมการวิจัยเป็นไปด้วยความสมัครใจ นักศึกษาสามารถปฏิเสธการเข้าร่วมการวิจัยได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น รวมถึงข้อมูลจากการวิจัยจะถูกเก็บเป็นความลับ และการนำเสนอข้อมูลจากการวิจัยเป็นลักษณะภาพรวมทั้งหมดเท่านั้น เมื่อนักศึกษายินดีเข้าร่วมการวิจัยโดยการลงนามในหนังสือยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ ผู้วิจัยจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ผู้วิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการสถาบันการศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่จะดำเนินการศึกษา ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับคณาจารย์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยและประสานงานเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในนักศึกษาที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยใช้เวลาหลังเลิกเรียน หรือในช่วงเวลาที่ว่างจากการเรียนการสอน ซึ่งใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 30 นาที

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้สถิติบรรยาย และจากการทดสอบการกระจายของตัวแปรที่ศึกษาพบว่า บรรยากาศในครอบครัวมีการกระจายแบบปกติ (normal distribution) แต่เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และความแข็งแกร่งในชีวิตไม่มีการกระจายแบบปกติ (non-normal distribution) จึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติความสัมพันธ์อันดับของสเปียร์แมน (Spearman's rank correlation) และวิเคราะห์ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลโดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (stepwise regression analysis) จากการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ ผลการทดสอบเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษาพยาบาลกลุ่มตัวอย่างพบว่าเป็นนักศึกษาระดับปีที่ 1, 2, 3, และ 4 ร้อยละ 29.3, 28.1, 28.7, และ 13.9 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ย 20.32 ปี (SD = 1.12) และมีเกรดเฉลี่ย 3.13 (SD = .44) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 94.4 นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 96.9 เงินที่ได้รับจากผู้ปกครองเพียงพอและเพียงพอบางครั้งใกล้เคียงกันคิดเป็นร้อยละ 46.8

ไม่ได้รับทุนการศึกษาร้อยละ 79 ไม่ได้กู้ยืมเงินจากรัฐบาลร้อยละ 75.3 บิดามารดาอาศัยอยู่ด้วยกันร้อยละ 76.3 บรรยากาศในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกันดีร้อยละ 65

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนกับความแข็งแกร่งในชีวิต

วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติความสัมพันธ์อันดับของสเปียร์แมน (Spearman's

rank correlation) (ตารางที่ 1) พบว่า เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ มีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = -.263, p < .01$) และบรรยากาศในครอบครัวและสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r_s = .543, p < .01; r_s = .326, p < .01$, ตามลำดับ)

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบอันดับของสเปียร์แมนระหว่าง เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนกับความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี (n = 748)

ตัวแปร	1	2	3	4
1. เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	1.000			
2. บรรยากาศในครอบครัว	-.219**	1.000		
3. สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	-.259**	.350**	1.000	
4. ความแข็งแกร่งในชีวิต	-.263**	.543**	.326**	1.000

* $p < .05$ ** $p < .01$, two-tailed

3. ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณด้วยวิธีแบบขั้นตอน พบว่า เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลได้ร้อยละ 34.60 อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติ ($F = 130.953, df = 3, 744, p < .001$) โดยปัจจัยที่มีอำนาจในการทำนายสูงสุดคือ บรรยากาศในครอบครัว ($\beta = .493, p < .001$) รองลงมาคือ สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ($\beta = .126, p < .001$) และ เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ ($\beta = -.114, p < .001$) (ตารางที่ 2 และ 3) โดยจากผลการวิจัยครั้งนี้สามารถสร้างสมการการทำนายคะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลได้ดังนี้

สมการในรูปแบบค่าคะแนนมาตรฐาน (standardized score)

$$Z_{\text{(ความแข็งแกร่งในชีวิต)}} = .493Z_{\text{(บรรยากาศในครอบครัว)}} + .126Z_{\text{(สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน)}} - .114Z_{\text{(เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยาก)}}$$

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนกับความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี (n = 748)

Model	R	R ²	R ² change	F change	p-value
1. บรรยากาศในครอบครัว	.561	.315	.315	342.287	.000
2. บรรยากาศในครอบครัวและสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.578	.344	.019	21.452	.000
3. บรรยากาศในครอบครัว สัมพันธ์ภาพกับเพื่อนและเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	.588	.346	.012	13.484	.000

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศใน ครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน ของสมการถดถอยพหุคูณที่ใช้ในการพยากรณ์ทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตของนักศึกษาพยาบาลระดับปริญญาตรี (n = 748)

ตัวแปรทำนาย	b	SE _b	β	t	p-value
บรรยากาศในครอบครัว	.416	.027	.493	15.487	.000
สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.107	.027	.126	3.941	.000
เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ	-.037	.010	-.114	-3.672	.000

Constant (a) = 66.78, R = .588, R² = .346, R² adj = .343, SEE = 7.428, F (3, 744) = 130.953, p < .001

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ มีความสัมพันธ์ทางลบกับความแข็งแกร่งในชีวิต และบรรยากาศในครอบครัว และสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิต และพบว่า ทั้ง 3

ปัจจัยสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของคะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลได้ร้อยละ 34.60 โดยที่บรรยากาศในครอบครัวเป็นตัวแปรที่มีความสามารถในการทำนายสูงสุด รองลงมาคือ สัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ ตามลำดับ

ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาได้ดังนี้

เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ: ผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีความสัมพันธ์ทางลบและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบความสัมพันธ์ทางลบระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจกับความแข็งแกร่งในชีวิต (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2556; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560; Peng et al., 2012; Smith & Yang, 2017; Thanoi et al., 2010) รวมทั้งได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาที่พบว่าเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจมีอิทธิพลทางลบต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2557; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2560) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีการรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจให้ตนเองน้อย ก็น่าจะเป็นผู้ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ซึ่งเหตุการณ์สร้างความยุ่งยากใจในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน ปัญหาเกี่ยวกับแฟน ปัญหาทางการเงิน ปัญหาเกี่ยวกับวิชาเรียน ปัญหาเกี่ยวกับครู อาจารย์ ปัญหาเกี่ยวกับบิดามารดา ปัญหาเกี่ยวกับญาติ พี่น้อง ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านข้อจำกัดในการเรียน และปัญหาด้านความสนใจในวิชาที่เรียน การที่นักศึกษาพยาบาลมองเหตุการณ์เหล่านี้ว่าก่อให้เกิดความยุ่งยากใจต่อตนเองน้อย น่าจะแสดงถึงความสามารถของนักศึกษาพยาบาลในการจัดการกับปัญหาและการมีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลรอบข้าง (I can)

ซึ่งการที่นักศึกษามีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง บุคคลเหล่านี้ก็จะเป็แหล่งสนับสนุนที่สำคัญสำหรับนักศึกษา (I have) นอกจากนี้การที่นักศึกษาสามารถจัดการกับปัญหาได้อย่างประสบความสำเร็จและรู้สึกถึงการได้รับการยอมรับจากบุคคลรอบข้างก็น่าจะส่งผลให้นักศึกษาู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง (I am) จากที่กล่าวมาอาจจะสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาที่มีเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจน้อยน่าจะมีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ผลการศึกษานี้จึงสนับสนุนความสำคัญของเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจที่มีต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล

บรรยากาศในครอบครัว: ผลการศึกษพบว่าบรรยากาศในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกและเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษานี้ได้ผลการศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่าบรรยากาศในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (นฤมล สมรรถเสวี และคณะ, 2558; พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554, 2557) และบรรยากาศในครอบครัวมีอิทธิพลทางบวกต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554, 2557) ทั้งนี้บรรยากาศในครอบครัว เป็นการรับรู้ของนักศึกษาพยาบาลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว การแก้ปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว และความสำเร็จในหน้าที่การงานของสมาชิกในครอบครัว (จริยกุล ตรีสุวรรณ, 2542; มะลิวรรณ วงษ์จันทร์ และคณะ, 2558) ซึ่งการมีครอบครัวที่ดีที่รักใคร่กลมเกลียวกัน

แสดงถึงว่าครอบครัวมีความรักเป็นฐานในการดำเนินชีวิต มีความผูกพันซึ่งกันและกัน ครอบครัวจึงเป็นแหล่งสนับสนุนที่สำคัญของนักศึกษาพยาบาล (I have) ที่จะช่วยให้ นักศึกษามีความมั่นใจในตนเอง (I am) ในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างประสบความสำเร็จ (I can) (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2554, 2557) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักศึกษาพยาบาลที่มีครอบครัวที่มีสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวดี หรือรักใคร่กลมเกลียวกันดี มีความขัดแย้งน้อย เมื่อมีความขัดแย้งในครอบครัวก็ร่วมมือกันแก้ปัญหา และสมาชิกในครอบครัวรู้จักหน้าที่ตนเอง ทำตามกฎระเบียบของครอบครัว จะเป็น ผู้ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ประกอบกับผลจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า บรรยากาศในครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงชี้ให้เห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญอย่างมาก ที่จะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตใน นักศึกษาพยาบาล

สัมพันธภาพกับเพื่อน: ผลการศึกษาพบว่า สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การศึกษาครั้งนี้ได้ผล การศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาที่ผ่านมาที่พบว่า สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล (Zhao et al., 2016) และผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานที่ว่าสัมพันธภาพกับเพื่อนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในกลุ่ม

นักศึกษาแพทย์ (Zhao et al., 2016) และในวัยรุ่นน ที่พบอิทธิพลของสัมพันธภาพกับเพื่อนที่มีต่อความแข็งแกร่งในชีวิต (Diasa & Cadimeb, 2017; van Harmelen et al., 2017) ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่มีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ที่พบผลการศึกษาเช่นนี้อาจอธิบายได้ว่า นักศึกษาพยาบาลอยู่ในช่วงวัยรุ่น เป็นวัยที่กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญอย่างมากต่อการใช้ชีวิต (Aherm, 2006; Diasa & Cadimeb, 2017; Sawyer, Azzopardi, Wickremarathne, & Patton, 2018; van Harmelen et al., 2017) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน นักศึกษาพยาบาลจึงมีแหล่งสนับสนุนที่สำคัญ (I have) ยามที่มีปัญหาไม่ว่าจะจากการเรียน จากชีวิตประจำวัน นักศึกษาพยาบาลที่มีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนก็จะมีบุคคลที่ตนเองไว้วางใจ และสามารถปรึกษาได้ อันจะเอื้ออำนวยให้นักศึกษาสามารถผ่านพ้นเหตุการณ์ความเครียดต่าง ๆ ในชีวิตและสามารถจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (I can) นอกจากนี้การมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ก็แสดงให้เห็นว่านักศึกษาน่าจะเป็นคนที่รู้จักให้เกียรติผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักสนับสนุนให้ความช่วยเหลือ เมื่อเพื่อนต้องการ และการที่เพื่อนตอบสนองต่อนักศึกษาในทางบวกก็จะส่งผลให้นักศึกษามีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และมีความสุขในชีวิต (I am) ดังนั้นการมีสัมพันธภาพกับเพื่อนดีจะช่วยให้ นักศึกษาพยาบาลสามารถเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อน และเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจสามารถร่วมกันทำนายนความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดกิจกรรมอันจะเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตสำหรับนักศึกษา ดังนี้

1. อาจารย์พยาบาลและบุคลากรในทีมสุขภาพควรมีกิจกรรมที่คงไว้และเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวของนักศึกษาพยาบาล

2. สถาบันการศึกษาพยาบาลควรจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรที่จะเสริมสร้างให้นักศึกษาระหนักถึงความสำคัญของเพื่อน การรู้จักให้เกียรติเพื่อน รับฟังความคิดเห็นของเพื่อน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รู้จักสนับสนุนให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนต้องการ อันจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน

3. สถาบันการศึกษาน่าจะมีกิจกรรมที่จะเอื้ออำนวยให้นักศึกษาได้มีการพัฒนาตนเองในการจัดการกับสิ่งที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ โครงการพัฒนาศักยภาพประชากรไทย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ให้การสนับสนุนเงินทุนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้ และขอขอบคุณนักศึกษาพยาบาลทุกท่านที่ยินดีเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยครั้งนี้ส่งผลให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- จริยกุล ศรีสุวรรณ. (2542). *การศึกษาเอกลักษณ์แห่งตนของนักเรียนวัยรุ่นตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาจิตวิทยาการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ทวิกาญจน์ ไชยแก้ว. (2554). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่ทำนายการปรับตัวด้านสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา การปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- นฤมล สมรรคเสวี, กนกพร เรืองเพิ่มพูล, โสภณ แสงอ่อน, และพัชรินทร์ นินทจันทร์. (2558). *การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในนักศึกษาพยาบาล. รายงานการวิจัยโครงการพัฒนาศักยภาพประชากรไทย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.*
- นฤมล สมรรคเสวี และโสภณ แสงอ่อน. (2558). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าในนักศึกษาพยาบาล. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 29(3), 11-27.*
- พัชรินทร์ นินทจันทร์. (2558). *ความแข็งแกร่งในชีวิต: แนวคิด การประเมิน และการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: จุฑาทอง.*
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, พัศนา ทวีคุณ, จริยา วิริยะสุทร, และพิศสมัย อรทัย. (2554). *ความแข็งแกร่งในชีวิตและความเครียดของนักศึกษาพยาบาลโรงเรียนพยาบาล*

- รามาริบัติ. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 25(1), 1-13.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, พิศสมัย อรทัย, และ พูลสุข เจนพานิชย์ วิสุทธิพันธ์. (2557). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ บรรยากาศในครอบครัว ความแข็งแกร่งในชีวิต และสุขภาพจิตของนักศึกษาพยาบาล. *รามาริบัติพยาบาลสาร*, 20(3), 401-414.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, วาริรัตน์ ถาน้อย, โสภณ แสงอ่อน, มาณวิภา พัฒนมาศ, และช่อทิพย์ อินทร์กษา. (2560). ปัจจัยทำนายความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นกลุ่มด้อยโอกาส. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 31(1), 13-28.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และจริยา วิทยะสุภกร. (2556). ความแข็งแกร่งในชีวิต เหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจและสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย. *วารสารการพยาบาลและสุขภาพ*, 7(2), 12-26.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และทัศน ทวีคุณ. (2553). *การพัฒนาแบบประเมินความแข็งแกร่งในชีวิต*. รายงานการวิจัยโครงการพัฒนาศักยภาพประชากรไทย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, และทัศน ทวีคุณ. (2555). *โปรแกรมการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต*. กรุงเทพฯ: จุดทอง.
- พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภณ แสงอ่อน, จริยา วิทยะสุภกร, นพวรรณ เปี้ยชื้อ, ทัศน ทวีคุณ, และพิศสมัย อรทัย. (2552). *คู่มือการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต*. โครงการพัฒนาศักยภาพประชากรไทย คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: จุดทอง.
- มณฑา ลิ้มทองกุล และสุภาพ อารีเอื้อ. (2552). แหล่งความเครียด วิธีการเผชิญความเครียด และผลลัพธ์การเผชิญความเครียดของนักศึกษาพยาบาล ในการฝึกภาคปฏิบัติครั้งแรก. *รามาริบัติพยาบาลสาร*, 15(2), 192-205.
- มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัชรินทร์ นินทจันทร์, และ โสภณ แสงอ่อน. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่น. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 29(1), 57-75.
- Ahern, N. R. (2006). Adolescent Resilience: An Evolutionary Concept Analysis. *Journal of Pediatric Nursing*, 21(3), 175-185.
- Beauvais, A. M., Stewart, J. G., DeNisco, S., & Beauvais, J. E. (2014). Factors related to academic success among nursing students: A descriptive correlational research study. *Nurse Education Today*, 34, 918-923. doi:10.1016/j.nedt.2013.12.005
- Boonyamalik, P. (2005). *Epidemiology of adolescent suicidal ideation: Roles of perceived life stress, depressive symptoms, and substance use*, Doctor of Medicine, Johns Hopkins University.
- Cestari, V. R., Barbosa, I. V., Florêncio, R. S., Pessoa, V. L., & Moreira, T. M. (2017). Stress in nursing students: Study on

- sociodemographic and academic vulnerabilities. *Acta Paulista de Enfermagem*, 30(2), 190-196.
- Chow, K. M., Tang, W. K. F., Chan, W. H. C., Sit, W. H. J., Choi, K. C., & Chan, S. (2018). Resilience and well-being of university nursing students in Hong Kong: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*, 18(1), 1-8. DOI 10.1186/s12909-018-1119-0
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Diasa, P. C., & Cadimeb, I. (2017). Protective factors and resilience in adolescents: The mediating role of self-regulation. *Psicología Educativa*, 23(1), 37-43.
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A. G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41(4), 1149-1160. doi:10.3758/brm.41.4.1149
- Grotberg, E. H. (1996). *The International resilience project: Findings from the research and the effectiveness of interventions*. Retrieved May 15, 2018, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED419584.pdf>
- Grotberg, E. H. (1999). Countering depression with the five building blocks of resilience. *Reaching Today's Youth*, 4(1), 66-72. Retrieved July 29, 2014, from [http://cpor.org/ri/Countering depression - 5Resilience BuildingBlocks.pdf](http://cpor.org/ri/Countering%20depression%20-%205ResilienceBuildingBlocks.pdf)
- Mathad, M. D., Pradhan, B., & Rajesh, S. K. (2017). Correlates and predictors of resilience among baccalaureate nursing students. *Journal of Clinical and Diagnostic Research*, 11(2), 5-8.
- Peng, L., Zhang, J., Li, M., Li, P., Zhang, Y., Zuo, X., et al. (2012). Negative life events and mental health of Chinese medical students: The effect of resilience, personality and social support. *Psychiatry Research*, 196(1), 138-141.
- Reeve, K. L., Shumaker, C. J., Yearwood, E. L., Crowell, N. A., & Riley, J. B. (2013). Perceived stress and social support in undergraduate nursing students' educational experiences. *Nurse Education Today*, 33(4), 419-424.
- Reyes, A. T., Andrusyszyn, M. A., Iwasiw, C., Forchuk, C., & Babenko-Mould, Y. (2015a). Nursing students' understanding and enactment of resilience: a grounded theory study. *Journal of Advanced Nursing*, 71(11), 2622-2633. doi: 10.1111/jan.12730
- Reyes, A. T., Andrusyszyn, M. A., Iwasiw, C., Forchuk, C., & Babenko-Mould, Y. (2015b). Resilience in nursing education: An integrative review. *Journal of Nursing Education*, 54(8), 438-444.

- Sigalit, W., & Sivia, B. (2017). Factors associated with nursing students' resilience: Communication skills course, use of social media and satisfaction with clinical placement. *Journal of Professional Nursing, 33*(2), 153–161.
- Smith, G. D., & Yang, F. (2017). Stress, resilience and psychological well-being in Chinese undergraduate nursing students. *Nurse Education Today, 49*, 90–95.
- Stephens, T. M. (2013). Nursing student resilience: A concept clarification. *Nursing Forum, 48*(2), 125-133.
- Sawyer, S. M., Azzopardi, P. S., Wickremarathne, D., & Patton, G. C. (2018). The age of adolescence. *The Lancet Child & Adolescent Health, 2*(3), 223-228.
- Taylor, H., & Reyes, H. (2012). Self-efficacy and resilience in baccalaureate nursing students. *International Journal of Nursing Education Scholarship, 9*(1), 1-13. doi:10.1515/1548-923X.2218
- Thanoi, W., Phancharoenworakul, K., Thompson, E. A., Panitrat, R., & Nityasuddhi, D. (2010). Thai adolescent suicide risk behaviors: Testing a model of negative life events, rumination, emotional distress, resilience and social support. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research, 14*(3), 187-202.
- Thomas, L. J., & Revell, S. H. (2016). Resilience in nursing students: An integrative review. *Nurse Education Today, 36*, 457–462.
- van Harmelen, A. L., Kievit, R. A., Ioannidis, K., Neufeld, S., Jones, P. B., Bullmore, E., et al. (2017). Adolescent friendships predict later resilient functioning across psychosocial domains in a healthy community cohort. *Psychological Medicine, 47*(13), 2312–2322. doi:10.1017/S0033291717000836
- Vongsirimas, N., Sitthimongkol, Y., Beeber, L. S., Wiratchai, N., & Sangon, S. (2009). Relationship among maternal depressive symptoms, gender differences and depressive symptoms in Thai adolescents. *Pacific Rim International Journal of Nursing Research, 13*(3), 181-198.
- Wolf, L., Stidham, A. W., & Ross, R. (2015). Predictors of stress and coping strategies of US accelerated vs. generic baccalaureate nursing students: An embedded mixed methods study. *Nurse Education Today, 35*, 201-205.
- Zhao, F. F., Guo, Y., Suhonen, R., & Leino-Kilpi, H. (2016). Subjective well-being and its association with peer caring and resilience among nursing vs medical students: A questionnaire study. *Nurse Education Today, 37*, 108–113.

